

ZÁSADA TEXTOVEJ (NE)ÚPLNOSTI A JEJ VÝZNAM V PREKLADĚ NA PŘÍKLADE KRITIKY PREKLADU

Marián Kabát

Marián Kabát je doktorand na Katedre anglistiky a amerikanistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave v odbore všeobecná jazykoveda. Zároveň na univerzite vyučuje predmet zameraný na odborný a umelecký preklad a ich prepojenie s teóriou prekladu. Je laureátom Prekladateľskej univerziády v kategórii umelecký preklad. Popri externom štúdiu pracuje ako umelecký aj odborný prekladateľ, pričom v druhom prípade sa zameriava na texty z oblasti techniky a informatiky. Svoj akademický výskum zameriava na lingvistickú kreativitu a didaktiku prekladu.

ÚVOD

Na základe vlastných pedagogických skúseností sa domnievame, že najmä začínajúci prekladatelia a študenti sa neraz uchylujú k prekladu vynechaním (z anglického *Translation by Omission*). V tomto príspevku sa na základe kritiky prekladu diela Williama Goldinga *Lord of the Flies* (*Boh múch*, preklad Jozef Kot) pokúsime ukázať, aké následky môže mať vynechávanie v preklade na záverečný produkt a ako môže ochudobniť cieľového čitateľa.

V úvode by sme chceli podotknúť, že jeho cieľom nie je hodnotiť preklad ako celok, ale iba na základe niekoľkých príkladov poukázať na (niekedy až drastické) následky vynechávania.

Román Williama Goldinga *Lord of the Flies* vyšiel v roku 1954 a zabezpečil autorovi slávu a bohatstvo. Jeho slovenský preklad vypracoval Jozef Kot a vyšiel v roku 1964 vo vydavateľstve Sloart pod názvom *Boh múch*.

1 VYNECHÁVANIE V PREKLADE

Na Slovensku udávajú smer v preklade zásady slovenskej prekladateľskej školy, ktoré spísal J. Ferenčík v roku 1982 v monografii s názvom *Kontexty prekladu*. Pomenoval dokopy päť zásad:

1. zásada textovej úplnosti;
2. zásada významovej totožnosti;
3. zásada formálnej totožnosti;
4. zásada dobrej slovenčiny (so zásadou prísne funkčného používania nespisovných prvkov);
5. zásada uprednostňovania významu pri kolízii významovej a formálnej totožnosti (s. 54-55).

Okrem týchto Ferenčík ešte opísal tri „metodické pravidlá“:

1. pravidlo neprekladať regionálny dialekt;
2. pravidlo neprenášať archaickosť originálneho textu do jazyka prekladu;
3. pravidlo uvádzať cudzie miestne a osobné názvy v pôvodnom znení (ibid., s. 55-56).

V nasledujúcej časti detailnejšie rozoberieme zásadu textovej úplnosti, keďže práve tá je pre príspevok relevantná.

A. Popovič sa vynechávaním v preklade zaoberal tiež. Opísal ho ako jednu z príčin negatívneho posunu, pretože tretím dôvodom vzniku negatívneho posunu je podľa neho „zanedbávanie celistvosti komunikačného translačného procesu“ (1983, s. 201). Okrem toho podľa Popovičovej typológie výrazových zmien vynechávanie v preklade spôsobuje aj výrazovú stratu (1975).

J. Ferenčík ďalej v knihe *Kontexty prekladu* poznamenal, že v iných národných prekladateľských školách sa „úplnosť prekladového textu chápe veľmi voľne“ (1982, s. 59) a následne sa pýta, či je táto zásada „odrazom našej národnej povahy“ (ibid.) alebo podkopáva úroveň našich prekladateľov, ktorí „nie sú schopní postaviť sa nad text originálu“ (ibid.).

Rozhodli sme sa preto aspoň stručne pozrieť na anglickú, nemeckú a francúzsku prekladateľskú školu a ich vnímanie tohto javu:

- 1) **Anglická škola** – P. Newmark v knihe *A Textbook of Translation (Učebnica prekladu)* rozdeľuje prekladateľské postupy na dva druhy – doslovné a voľné. K voľným prekladateľským postupom patrí aj redukcia a expanzia a definuje ich ako „nepresné prekladateľské postupy“ (1988, s. 90), ktoré sa väčšinou vyskytujú v „zlých prekladoch“ (ibid.).
- 2) **Nemecká škola** – M. Kandric, K. Keindl a M. Kaiser-Cookeová v knihe *Translatorische Methodik. Basiswissen Translation (Prekladateľská metodika)*.

Základné vedomosti o preklade) uvádzajú vynechávanie v preklade ako možný krok pri inštrumentálnom preklade a jeho použitie obhajujú tým, že ak „niektoré informácie pre recipienta textu nie sú dôležité, možno ich z cieľového textu vynechať“ (2005, s. 100; vlastný preklad). O tom, ktoré informácie možno vypustiť, rozhoduje prekladateľ.

- 3) **Francúzska škola** – J. P. Vinay a J. Darbelnet v knihe *Comparative Stylistics of French and English (Porovnávacíä stylistika medzi francúzštinou a angličtinou)* (1958) podobne ako P. Newmark spísali prekladateľské postupy a rozdelili ich do dvoch skupín – na priamy a nepriamy preklad. Prekladateľské postupy rozdelili podľa princípov doslovného a voľného prekladu. Dokopy vymedzili sedem prekladateľských postupov, no ani jeden z nich nepripúšťa vynechávanie v preklade.

Vynechávaním v preklade sa u nás zaoberala aj A. Huťková. V príspevku s názvom *Translačné úkony – lexikálne vkladanie a vynechávanie významov* tvrdí, že „lexikálne vynechanie významov [...] súvisí s rozdielnymi znalosťami u percipientov pôvodného diela a u čitateľov (v čase i priestore vzdialeného) prekladu“ (2011, s. 98).

Pri vynechaní nejakého pojmu ide väčšinou o jeho generalizáciu. Prekladateľ pritom musí pracovať obozretne, pretože vynechané časti nesmú byť „nositeľmi dramaturgickej (resp. kompozičnej), ilustračnej (navodenie atmosféry), informačnej a/alebo kultúrno-sprostredkovacej funkcie“ (ibid.).

Vynechávanie v preklade delí na deväť druhov podľa toho, čo sa vynecháva:

- 1) **Vynechávanie názvov jedál, nápojov a značiek tovaru** – tieto významy sa však vynechávajú len ojedinele.
- 2) **Vynechávanie sekundárnych apelativizovaných adjektív** – vynechať sa môžu prívlastky ako oravská slanina, pretože cudzí čitateľ nevie, čím sa oravská slanina odlišuje od iných druhov slaniny. Prekladatelia však neznáme reálie radšej vysvetľujú.
- 3) **Vynechanie názvov mestských častí, ulíc, inštitúcií** – väčšinou prekladatelia tieto názvy vyhodnotia ako irelevantné, a preto ich do prekladu nezahrnú.
- 4) **Vynechanie oslovení a zdvorilostných formuliek** – vynechávajú sa oslovenia, ktoré nie sú typické pre prijímajúcu kultúru a generalizujú sa osloveniami typickými pre prijímajúcu kultúru, čo však už nie je vynechanie, ale substitúcia.
- 5) **Vynechanie historických reálií** – tu je situácia podobná a tiež sa častejšie vyskytuje práve substitúcia. Niekedy sa však prekladatelia rozhodnú vynechať historizmy či archaizmy.
- 6) **Vynechanie (rôznych) iných reálií** – ide napríklad o bližšie špecifikácie rôznych predmetov.
- 7) **Vynechanie jazykových odkazov (alúzií) a slovných hračiek** – najmä ak cieľový jazyk neposkytuje prekladateľovi možnosť napodobniť pôvodné efekty

(zvukové, sémantické a iné). Môže to však na inom mieste v preklade kompenzovať, ak sa mu taká možnosť naskytne.

- 8) **Iné vynechanie významov z hľadiska kategórie „estetická“ v texte** – väčšinou sa realizuje na úrovni slova, resp. slovného spojenia a má za následok zmenu expresivity prekladu.
- 9) **Vynechávanie názvov niektorých častí tela** – ide o lexikálnu redundanciu (ibid.).

Aj keď v niektorých prípadoch je vynechávanie opodstatnené, vo všeobecnosti sa považuje skôr za prejav nekompetentnosti prekladateľa a neadekvátneho prekladu. My sa v zásade stotožňujeme s tvrdením J. Ferencíka, že „*narušenie kánonu školy v tomto najpevnejšom článku malo by nedozerné následky pre uvoľnenie celej reťaze zásad a znamenalo by prakticky zánik školy*“ (1982, s. 59).

2 NÁSLEDKY NEÚPLNÉHO PREKLADU

V tejto kapitole sa pomocou kritiky prekladu pozrieme na následky, ktoré v literárnom diele zanecháva vynechávanie v preklade. Všetky uvedené úryvky sú zo spomínaného diela *Boh múch*. V ukázkach vždy najskôr uvádzame anglický originál (O), za ním nasleduje slovenský preklad (P) a komentár s opisom následkov daného nedostatku, prípadne aj náš návrh (N).

- O:** *He took off his glasses and held them out to Ralph, blinking and smiling, and then started to wipe them against his grubby wind-breaker.* (s. 14)
- P:** *Sňal si okuliare a utieral ich do špinavej vetrovky.* (s. 9)

Z prekladu sa vytratila pasáž „*and held them out to Ralph, blinking and smiling*“. Tým nastala v preklade výrazová strata. Ralph bol totiž prvý človek, ktorému sa Bravčo na ostrove odvážil plne dôverovať (ukázal Ralphovi svoje okuliare, ktoré sú v tejto knihe symbolom inteligencie a civilizácie), a preto mu odhalil, že bez okuliarov je naozaj slepý (čo autor znázornil opakovaným žmurkaním). Následkom vynechania sa tak ochudobňuje postava Bravča a o jeho dôveryhodnosť voči Ralphovi.

- O:** “*Sche-aa-ow!*“
He dived in the sand at Piggy’s feet and lay there laughing.
“*Piggy!*“
Piggy grinned reluctantly, pleased despite himself at even this much recognition.
(s. 17)

P: „Kvik, kvik!“

Bravčo sa neochotne ušklabil, nevdojak ho potešilo, že mu aspoň takto venuje pozornosť. (s. 11)

V tejto časti prekladateľ pravdepodobne nesprávne pochopil predlohu. V odseku pred začiatkom ukážky sa totiž chlapci na pláži hrali na stíhačky, takže citoslovce „sche-aa-ow“ má napodobňovať zvuk pristávajúcej stíhačky, keďže hneď na to sa Ralph zaboril do piesku pri Bravčových nohách. Celá druhá veta aj s nasledujúcim oslovením však v slovenskom preklade chýbajú. Navyše, slovenské „kvik, kvik“ pôsobí v kontexte nevhodne. Aj v slovenskom preklade sa totiž v predošlom odseku píše o tom, že chlapci sa hrali na stíhačky a žiadna stíhačka nekvičí ako prasa. Vypustenie opisu a oslovenia v preklade rozmazáva fakt, že Bravčo sa s chlapcami nehral, pretože bol samotár, a chlapci ho neprijali medzi seba, no Ralph si ho aj tak všimol, „pristál“ pri ňom, oslovil ho a chcel ho zapojiť do hry.

O: *Ralph peered into the darkness under the trees. The forest minutely vibrated. “Come on.”*

The difficulty was not the steep ascent round the shoulders of rock, but the occasional plunges through the undergrowth to get to the next path. (s. 35)

P: *Ralph sa zavrtal pohľadom do temravy pod stromami. Prales sa nepatrne zachvel.*

Cestu im nestážoval strmý výstup po skalnatom svahu, ale to, že sa z cestičky na cestičku musia predierať krovím. (s. 27)

Z prekladu sa vytratilo Ralphovo povzbudenie, aby chlapci nezastavovali, aby sa nevzdávali a pokračovali v ťažkom výstupe na vrch, kde chceli zapáliť vatru. Toto povzbudenie utvrdzuje Ralphovu vodcovskú pozíciu, zároveň naznačuje jeho odvahu pokračovať a chuť dostať sa z ostrova domov.

Pri preklade vynechanej pasáže máme na výber hneď niekoľko možností: Podďte./Podme./Nezastavujte sa. Každá z týchto možností je štylisticky odlišná. Kým „podme“ môže znamenať istú súdržnosť Ralpha s ostatnými chlapcami, „podďte“, naopak, možno chápať aj ako príkaz, aby ostatní chlapci nezaostávali, a možnosť „nezastavujte sa“ môže naznačovať Ralphovo vyvyšovanie sa nad ostatných chlapcov.

O: *The silence was so complete that they could hear the fetch and miss of Piggy’s breathing. The sun slanted in and lay golden over half the platform. The breezes that on the lagoon had chased their tails like kittens were finding their way across the platform and into the forest. (s. 45)*

P: *V hrobovom tichu, ktoré zavládlo, bolo počuť iba Bravčovo chrčivé dýchanie. Vánok, ktorý sa predtým pohrával s lagúnou ako mačka s myšou, prenikol teraz až na planinu, ba i do džungle. (s. 37)*

Z pôvodnej ukážky je zrejmé, že sa schýľuje k večeru, no z prekladu sa táto informácia vytratila. V knihe sa totiž práve v noci všetko na ostrove začína komplikovať, pretože chlapci si myslia, že ich niečo pozoruje. Domnievame sa preto, že vynechaný krásny opis zapadajúceho slnka pôsobí tak trochu ako protiklad k niečomu hroznému, čo sa môže skrývať v pralese. Navrhujeme teda nasledovný preklad:

N: *Slnko sa už skláňalo a nad polovicou planiny rozprestrela zlaté lúče.*

Takýto nadnesený preklad môže pôsobiť až pateticky, no vytvára kontrast k hrozivej noci.

O: *“But there isn’t a beastie!”
“He says in the morning it turned into them things like ropes in the trees and hung in the branches. He says will it come back to-night?”
“But there isn’t a beastie!”
There was no laughter at all now and more grave watching. (s. 47)*

P: *„Tu velké hady nie sú!“
Tentoraz sa už vôbec neozval smiech, počúvali oveľa vážnejšie. (s. 40)*

V tejto ukážke nastala pravdepodobne chyba z nepozornosti. Ralph totiž povie dvakrát tú istú repliku a z prekladu sa vytratil práve Bravčov prehovor uprostred nich. Chlapci opisujú príšeru, ktorá ich v noci pozorovala – pravdepodobne veľký had. Ralph im protirečí, že na ostrove nič také nie je. Sme toho názoru, že toto je jedna z kľúčových replík úvodu, pretože spúšťa v postavách istú paranoju, strach z toho, že ich niekto alebo niečo každú noc pozoruje a chce im ublížiť. Preklad teda ochudobňuje čitateľa o prvotný pocit strachu z neznámeho zla. Navrhujeme teda takýto preklad:

N: *„Tu žiadna príšera nie je!“
„Tvrdí, že sa ráno zmenila na také tie veci, čo sa podobajú na laná a visia z konárov stromov. Chce vedieť, či sa túto noc vráti?“
„Tu velké hady nie sú!“*

V našom preklade sme sa rozhodli dve pôvodne rovnaké repliky preložiť odlišne. Najskôr Ralph hovorí o nejakej neznámej príšere, ktorá ich pozorovala, a až po Bravčovom opise sme použili pôvodný preklad, pretože čitateľ a pravde-

podobne aj Ralph (bol najstarší, mal dvanásť rokov) by prišeru vedel prirovnať k veľkému hadovi, ktorý visí z konárov ako liana.

O: *The assembly was silent.*

Ralph lifted the conch again and his good humour came back as he thought of what he had to say next.

“Now we come to the most important thing.” (s. 48)

P: *Zhromaždenie mlčalo.*

„Teraz prejdeme k tomu najdôležitejšiemu.“ (s. 40)

Tu sa z prekladu vytratil opis deja. Fakt, že Ralphovi sa vrátila dobrá nálada, keď vymyslel, čo povie ďalej, je dôležitý. Cítil sa totiž porazený, pretože Jack chcel ísť na lov a počas neho zistiť, či s nimi na ostrove žije nejaké veľké zviera alebo nie. Ralph mu nedokázal protirečiť, a práve preto zhromaždenie ostalo potichu. V očiach detí bol Ralph vodcom a v tomto momente nevedeli, či je porazený. Dôležitý je aj fakt, že skôr než prehovoril, zdvihol mušľu. Na ostrove totiž platilo pravidlo, že hovoriť môže len ten, kto drží mušľu v rukách, tá bola totiž symbolom akejsi demokracie a poriadku.

O: *“I was working too---“*

“But you like it!” shouted Ralph. “You want to hunt! While I---“

They faced each other on the bright beach, astonished at the rub of feeling. (s. 69)

P: *„I ja som drel...“*

Stáli proti sebe na jasnej pláži, prekvapení zrážkou svojich odlišných pocitov. (s. 58)

V tejto pasáži sa z prekladu vytratila Ralphova výčitka. Práve vďaka nej je Ralph vykreslený ako normálny smrteľník a nie dokonalý vodca, ktorý robí všetko bezchybne a rád. Časť chlapcov totiž odišla do lesa na lov, kým ostatní na pláži stavali chatrče na spanie. Ralph ostal na pláži a Jack šiel loviť. Okrem toho sa Ralph na pláži musel celý deň starať o menších chlapcov, takže je samozrejmé, že ho práca nebavila a najradšej by sa s Jackom vymenil, čo by však znamenalo jeho porážku. Preto Ralph nemohol priamo priznať, že ho práca otravovala a výpoveď nedokončil. Táto povahová črta v preklade chýba. Náš návrh znie nasledovne:

N: *„Ale teba to baví!“ vykrikol Ralph. „Ty chceš loviť! No ja...“*

O: *The slope of the bars of honey-coloured sunlight decreased; they slid up the bushes, passed over the green candle-like buds, moved up towards the canopy, and*

darkness thickened under the trees. With the fading of the light the riotous colours died and the heat and urgency cooled away. The candle-buds stirred. (s. 72)

P: *Uhol, pod ktorým dopadali medové slnečné lúče, sa znižoval. Dotkli sa krovín, preliezli cez zelené puky voskoviek a zdvihli sa nad príkrov lístia. Tma pod stromami hustla. Puky voskoviek zmenili polohu. (s. 60)*

Z tohto úryvku sa vytratila veta: „*With the fading of the light the riotous colours died and the heat and urgency cooled away.*“ Tvorí predzvesť k tomu, že sa blíži noc a s ňou aj zvieratá, ktoré na chlapcov údajne číha v pralese. Zároveň ju môžeme vnímať aj ako istú predtuchu a sloveso „*died*“ v nej signalizuje aj isté znamenie možnej budúcnosti chlapcov na ostrove. Aj tento príznak sa teda z prekladu vytratil.

O: *They obeyed the summons of the conch, partly because Ralph blew it, and he was big enough to be a link with the adult world of authority; and partly because they enjoyed the entertainment of the assemblies. (s. 75)*

P: *Mali k mušli rešpekt – sčasti aj preto, že im zhromaždenia poskytovali zábavu. (s. 64)*

Tu sa zo slovenského prekladu stráca informácia, ktorá upevňuje Ralphovu vodcovskú pozíciu medzi deťmi na ostrove. Okrem toho z nej vyplýva aj fakt, že menšie deti (najmladší chlapec mal šesť rokov) k nemu vzhliadali ako k dospelému alebo aspoň ako k sprostredkovateľovi sveta dospelých. Autor tu totiž stavia na charakterovej črte detí, že potrebujú niekoho, kto ich bude viesť, a preto k najstarším spomedzi nich vzhliadali ako k vodcovským postavám. Aj preto sa chlapci spočiatku rozhodli poslúchať práve najstaršieho Ralpha. Táto informácia sa teda stratila.

O: *Round the castle was a complex of marks, tracks, walls, railway lines, that were of significance only if inspected with the eye at beach-level. The littluns played here, if not happily at least with absorbed attention; and often as many as three of them would play the same game together.*

Three were playing here now--Henry was the biggest of them. (s. 75)

P: *Okolo nich vytvárali hradby, múry, cestičky a železničné trate, ktoré sa dali postrehnúť iba z úrovne pobrežia.*

Aj teraz sa tu hrali traja malkáči – najväčší z nich bol Henry. (s. 64)

Táto vynechaná pasáž opisuje malkáčov, ako sa hrajú na pláži. Dôležitá časť vety je tá, v ktorej W. Golding píše, že ak aj neboli šťastní, aspoň zamerali pozornosť na niečo iné. Všetci malí chlapci sa totiž veľmi báli príšery, ktorá na nich v noci číhala. Práve pre strach Ralph strácal ich priazeň. Keď sa chlapci cez deň hrali, všetko bolo v poriadku.

Vynechaná pasáž je pre dej dôležitá aj z toho dôvodu, že deti začali medzi sebou budovať malé spoločenstvá, začali sa združovať do skupín, no hneď v ďalšom odseku prídu na pláž dvaja zlí chlapci (Roger a Maurice), ktorí tieto vznikajúce spoločenstvá hneď rozbijú. Aj to sa dá v Goldingovej knihe chápať ako istý odraz spoločnosti, ktorý sa však z prekladu stráca.

- O:** *“You tell me,” said Piggy anxiously. “Is there a signal?”*
Ralph looked back at the dispersing smoke on the horizon, then up at the mountain.
“Ralph—please! Is there a signal?”
Simon put out his hand, timidly, to touch Ralph; ... (s. 84)
- P:** *„Sám povedz,“ vyzval ho Bravčo úzkostlivo. „Vidíš nejaký dym na vrchu?“*
Simon bojzливо vystrel ruku a chcel sa Ralpha dotknúť; ... (s. 72)

Tento úryvok sa nachádza na mieste, kde chlapci zbadali na obzore loď, ktorá ich mohla z ostrova zachrániť. Presne pre takýto prípad sa rozhodli na kopci spraviť vatru, dym však z vrchu zmizol. Bravčo chce od Ralpha potvrdenie, pretože si uvedomuje, že má slabý zrak a možno dym len nevidí. V slovenskom preklade teda chýba moment, kedy si Ralph uvedomí, že ich loď nezachráni, pretože dym z vrchu zmizol a taktiež Bravčovo dožadovanie sa akéhosi potvrdenia, ani nie tak toho, či dobre vidí, ako skôr toho, že ich naozaj nikto nezachráni.

- O:** *Gorged, they alighted by his runnels of sweat and drank. They tickled under his nostrils and played leap-frog on his thighs. They were black and iridescent green and without number; ... (s. 171)*
- P:** *Nasýtené, spustili sa na potôčky jeho potu a napájali sa z nich. Muchy boli čierne a dúhovo zelené a zlietlo sa ich nesčíselné množstvo. (s. 151)*

V tejto časti sa z prekladu vytratil opis múch. Nazdávame sa, že je dôležitý. Muchy sa v ňom totiž na Simonovi hrajú ako malé deti. Ten sa v tejto časti stretáva zoči-voči s Bohom múch – prasacej hlave napichnutej na oštepe. Aj toto prirovnanie múch hrajúcich sa na zamdletom Simonovi k malým deťom môže byť istou predzvesťou toho, že z chlapcov sa nakoniec stanú krvilační divosi. Okrem toho pôsobí aj ironizujúco vzhľadom na situáciu detí na ostrove.

- O:** *The chant rose a tone in agony.*
“Kill the beast! Cut his throat! Spill his blood!”
Now out of the terror rose another desire, thick, urgent, blind.
“Kill the beast! Cut his throat! Spill his blood!”
Again the blue-white scar jagged above them and the sulphurous explosion beat down. (s. 188)

P: *Agonický spev ešte zosilnel.*

„Diviaka zabi! Podrež mu krk! Pusti mu krv!“

Opäť sa nad nimi rozďavila belasobiela jazva, zarachotil sírový výbuch. (s. 166)

Vo vyvrcholení prekladateľ, alebo neskôr redaktor, možno z nepozornosti vypustil z prekladu vetu, ktorá sa nachádza medzi dvoma identickými replikami. Tučným písmom je označený bojový pokrik chlapcov, ktorý používali aj počas bojového tanca, keď napodobňovali lov a zabitie diviaka. Práve táto veta, ktorá z prekladu zmizla, stupňuje celkovú atmosféru. V chlapcoch – lovcoch sa prejavuje nezastaviteľná túžba zabiť, hoci sa len hrajú. Vynechaním tejto vety a následného bojového pokriku je preklad ochudobnený o vznikajúce napätie a strach o život chlapca, ktorý hral úlohu loveného diviaka.

O: *Then, at the moment of greatest passion and conviction, that curtain flapped in his head and he forgot what he had been driving at. He knelt there, his fist clenched, gazing solemnly from one to the other. Then the curtain whisked back. (s. 201)*

P: *No v okamihu, keď sa najväčšmi rozohnil a keď cítil najväčšiu istotu, spustila sa mu v hlave zvyčajná clona, a zabudol, čo vlastne chce povedať. Zrazu sa clona stratila. (s. 178)*

Zo slovenského prekladu sa zdá, že Ralph zabudol, čo chcel povedať, a vzápätí mu to napadlo. Anglický originál však opisuje nejaký čas, ktorý uplynul, kým sa znovu rozhovoril. V knihe sa podobná scéna často opakovala. Zdá sa, akoby sa Ralph nikdy celkom nesústredil na svoj prejav a často sa zasekol. Väčšinou mu pomohol Bravčo, v tomto momente Ralph ostal ticho a pokračovanie hľadal v tvárach ostatných chlapcov.

O: *“Smoke,” he said, “we want smoke.”*

He turned on the twins fiercely.

“I said ‘smoke’! We’ve got to have smoke.”

There was silence, except for the multitudinous murmur of the bees. (s. 213)

P: *„Dym,“ zrazu zvolal. „Potrebujeme dym.“*

Znieslo sa ticho, v ktorom sa ozýval iba silný bzukot včiel. (s. 189)

V tomto úryvku sa opäť prejavuje Ralphova túžba utiecť z ostrova domov. Uvedomuje si, že sa mu to podarí, iba ak budú udržiavať dym, ktorý slúži ako signál. V tejto časti knihy sa už veľká väčšina chlapcov rozhodla pridať k Jackovmu kmeňu divochov, a preto sa prestali starať o oheň – ich jediný spôsob záchrany. Ralphovi ostal iba Bravčo a dvojčatá.

- O:** *And anyway, he couldn't stay here all night in an empty shelter by the deserted platform. His flesh crept and he shivered in the evening sun. No fire; no smoke; no rescue.* (s. 227)
- P:** *Aj tak nemôže celú noc ostať v prázdnom prístrešku pri opustenej planine. Bez ohňa, bez dymu, bez nádeje na vyslobodenie.* (s. 203)

V tomto momente je už Ralph na všetko sám a veľmi dobre si to uvedomuje. Chápe, že bez ohňa a dymu sa domov nikdy nedostane. Zároveň prichádzal večer a s ním aj čas, keď vychádza údajné zviera a chce chlapcov zožrať. Chýbajúca veta opisuje Ralphov strach, ktorý vyvoláva pocity strachu a súcitu s dieťaťom aj u čitateľa. O celý tento zážitok je však slovenský čitateľ ukrátený.

- O:** *“Oh no---“*
They bent to him and lowered their voices.
“Push off, Ralph---“ (s. 231)
- P:** *„Nie, nie...“*
„Vzdial sa, Ralph...“ (s. 206)

Na tomto mieste sa Ralph rozpráva s dvojčatami, ktoré stoja na stráži u divochov. V anglickom origináli sa však nachádza niekoľko viet, ktoré naznačujú, že dvojčatá si uvedomujú, že ak ich niekto uvidí, ako sa rozprávajú s Ralphom, budú v nebezpečenstve aj ony, nielen Ralph, preto sa zohli a šepkali. V slovenskom preklade sa však ani neznížili, ani nehovorili tichšie, čo by mohlo znamenať, že im na vlastnom bezpečí vôbec nezáleží. Takáto informácia je však nepravdivá.

- O:** *Eric raised his head and achieved a faint ululation by beating on his open mouth. Then he glanced behind him nervously.*
“Like that---“ (s. 232)
- P:** *Eric zdvihol hlavu a udierajúc si dlaňou na otvorené ústa, vydal slabunký ťahavý zvuk.*
„Takýto...“ (s. 207)

Ralphov rozhovor s dvojčatami pokračuje. Znovu sa však stráca pocit sústavného nebezpečenstva, ktoré pri rozhovore s ním dvojčatá pociťujú. V origináli sa chlapci stále obzerajú za seba, či ich niekto nevidí. Z prekladu sa však táto veta stráca, a tak si čitateľ pokojne môže myslieť, že chlapcom na ich bezpečí nezáleží. Z originálu však vyplýva, že ak by ich prichytili, ako sa rozprávajú s nepriateľom, trest by ich určite neminul.

- O:** *The footsteps were still some distance away.*
“Sam--I’m going to be all right, aren’t I?”
The twins were silent again.
“Here!” said Sam suddenly. “Take this---“ (s. 233)
- P:** *Kroky prichádzali ešte zďaleka.*
„Tu máš!“ povedal zrazu Sam. „Vezmi si...“ (s. 208)

Predposledná ukážka sa odohráva na konci stretnutia Ralpha s dvojčatami. Skôr než Ralph ušiel, chcel od dvojčiat uistenie, že sa mu nič nestane. Oznámili mu totiž, že Jack chce ísť na druhý deň na lov a korisťou mal byť práve on. Ralph zdrvený strachom dúfa, že Sam mu dá pozitívnu odpoveď, nech sa nemusí báť o holý život. Dvojčatá však na jeho otázku neodpovedajú. Ich mlčanie symbolizuje bezvýchodiskovú situáciu. Celá táto časť dialógu však v slovenskom preklade chýba. V slovenskom čitateľovi teda celá situácia nemusí vyvolať taký súcit s hlavnou postavou ako u anglického čitateľa.

- O:** “I’m, I’m---“
But there was no more to come. Percival Wemys Madison sought in his head for an incantation that had faded clean away.
The officer turned back to Ralph. (s. 247)
- P:** „Ja som, ja som...“
Dôstojník sa obrátil k Ralphovi. (s. 219)

Posledný úryvok je z konca knihy. Na ostrov sa vylodil dôstojník z lode, ktorá chlapcov prišla zachrániť. Dôstojník najskôr natrafil iba na Ralpha, ktorý utekal pred lovcami a s nimi aj pred istou smrťou. Hneď ako chlapci dôstojníka zbadali, prišli za ním aj ostatní. Vtedy jeden z chlapcov, Percival Wemys Madison, prehovoril repliku, ktorú vidíme na začiatku anglického úryvku. Rozprávačovo vysvetlenie, že už nič viac nepovedal, je dôležité, no i napriek tomu v slovenskom preklade absentuje.

Percival je totiž symbolická postava. W. Golding ho opisuje takto: „*Percival vyzeral tak trochu ako myška a akiste sa nepáčil ani vlastnej materi*“ (s. 65). Neskôr sa chlapca opýtali, ako sa volá, a on im ako na povel odpovedal: „*Percival Wemys Madison, vikárstvo Harcourt St. Anthony, Hants, telefón, telefón, tele...*“ (s. 94). Sú to informácie, ktoré rodičia učia deti pre prípad, že by sa niekde stratili.

Úplne na konci knihy sa Percival objavuje znovu. Snaží sa zo seba dostať svoju adresu, no nespomenie si ani na vlastné meno. Prvýkrát, keď by sa mu táto informácia na ostrove zišla, si na ňu nespomína. Ostrov v závere teda dokázal z chlapca vykoreniť aj najzákladnejšiu vedomosť – vlastné meno.

Dve chýbajúce kľúčové vety teda slovenského čitateľa obrali o vyvrcholenie.

3 ZHRNUTIE

Niekoľko ráz sme v úryvkoch ukázali, ako vynechávanie spôsobilo stratu hrôzy, napätia alebo strachu. Tieto tri pocity sú pre celkovú výstavbu diela veľmi dôležité, nakoľko je skupina chlapcov uväznená na opustenom ostrove a ešte k tomu si myslia, že tam s nimi žije akési zviera, ktoré im chce ublížiť. Mnohých chlapcov strach zmení na nepoznanie. Je teda prvkom, ktorý prispieva k vývoju postáv. Slovenskému čitateľovi tento fakt môže pokojne uniknúť.

V knihe sa následne nachádza ďalšia forma strachu – strach o vlastný život. Ten ku koncu knihy prežíva hlavný hrdina Ralph. Vyhlásia naňho lov ako na divú zver a jediný prejav útechy, ktorý mohol dostať od dvojčiat, mu bol odopretý, pretože, ak by Ralphovi pomohli, mohlo by ich to stať život. Strach dvojčiat sa však z prekladu vytráca tiež.

Vynechávanie v preklade tiež spôsobilo, že postavy pôsobia iným dojmom ako v origináli:

- Jack je v slovenskej verzii menej agresívny, nevyznieva tak despoticky a krvilačne ako v anglickom origináli.
- Ralphove vodcovské kvality sa zo slovenského prekladu akosi vytratili. Čitateľ nevie, že aj Ralph vie premýšľať a nie všetko mu musí radiť Bravčo. Okrem toho v slovenskom preklade nepôsobí ani zďaleka tak odvážne ako v anglickej verzii.
- Na druhej strane Bravčo sa v preklade čiastočne zbavil naivity.

Nesmieme zabudnúť ani na opisy okolia a deja. Vytratili sa opisy, ktoré mali v čitateľovi vyvolať pocity strachu a zároveň mali pôsobiť aj paradoxne k deju – krásne opisy západov slnka a nadchádzajúci strach z tmy. Vytratil sa aj opis vyvolávajúci zhnusenie – muchy hrajúce sa na chlapcovom tele. Všetky tieto efekty by prispeli k celkovému účinku diela na čitateľa.

Asi najzávažnejšia strata nastala na konci knihy, keď sa zo slovenského prekladu vytratila jedna z hlavných point celej knihy. Podľa nášho názoru je táto strata dôkazom toho, že dodržiavanie zásad slovenskej prekladateľskej školy má zmysel a je potrebné na zachovanie úplného významu diela.

Od zachovania úplného významu diela sa teda dostávame k otázke, či preklad zachoval invariantnú informáciu celej knihy. Dovoľme si tvrdiť, že aj napriek stratám, ktoré nastali, či už boli vážnejšie alebo nie, sa invariantná informácia zachovala. Pozornému slovenskému čitateľovi neunikne hlavná pointa príbehu – život jednotlivca v spoločnosti a jeho túžba po moci, ako aj súboj jednotlivca so skupinou.

ZÁVER

V príspevku sme sa snažili poukázať na následky vynechávania v preklade. Pri takomto postupe sa z prekladu nevytrácajú iba faktické údaje, ale oslabuje sa aj celková atmosféra diela a charakteristické črty jednotlivých postáv. Veríme, že sa nám podarilo potvrdiť dôležitosť Ferencíkovej zásady textovej úplnosti. V závere treba ešte povedať, že prekladateľ odviezol dobrý kus práce a preklad je na veľmi vysokej úrovni, i keď zub času na jazyku už zanechal svoju stopu. Vybraté pasáže ani zďaleka neodrážajú vysokú kvalitu prekladu a majú pôsobiť ako výstražný prst pre tých, ktorí by sa chceli k vynechávaniu v preklade uchýliť.

PRAMENE

GOLDING, William: *Lord of the Flies*. Educational Edition. London : Faber and Faber, 2012, 354 s. ISBN 978-0-571-29571-5.

GOLDING, William: *Boh múch*. Bratislava : Petit Press, 2004, 223 s. ISBN 80-85585-15-4.

LITERATÚRA

FERENČÍK, Ján: *Kontexty prekladu*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1982. 152 s.

HUŤKOVÁ, Anita: *Translačné úkony – lexikálne vkladanie a vynechávanie významov*.

In: *Nová filologická revue*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, r. 3, č. 1, 2011, s. 91-105. ISSN 1338-0583.

KANDRIC, Mira. – KEINDL, Klaus. – KAISER-COOKE, Michele: *Translatorische Methodik. Basiswissen Translation*. Wien : Facultas, 2010. ISBN 978-3-70890-559-4.

NEWMARK, Peter: *A Textbook of Translation*. New Jersey : Prentice Hall, 1988, 292 s. ISBN: 0-13-912593-0.

POPOVIČ, Anton: *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava : Tatran, 1975. 293 s.

POPOVIČ, Anton: *Originál-Preklad*. Bratislava : Tatran, 1983, 362 s.

VINAY, Jean-Paul. – DARBELNET, Jean: *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. Amsterdam and Philadelphia : John Benjamins, 1995, 358 s. ISBN 9789027216106.

RESUMÉ

This paper deals with translation by omission from the point of view of the Slovak Translation School. The author presents several passages from the original and the Slovak translation of the book *Lord of the Flies* by William Golding and tries to illustrate the results caused by omissions in the translation. In the end, he formulates that omissions do not only cause the loss of information, they also rob the reader of the atmosphere and of the specific traits of the characters. The main aim of the paper is to pose as a warning for students of translation and beginner translators and as a demonstration of the drastic effects omissions in translations can cause.

◆◆◆

Mgr. Marián Kabát
Katedra anglistiky a amerikanistiky
Filozofická fakulta Univerzity Komenského
Gondova 2
81499 Bratislava
marian.m.kabat@gmail.com